

3. Итальянские выборы и что дальше? Электронный ресурс / Режим доступа: <http://ru.euronews.com/2013/02/26/italian-populism-vs-realism/>

УДК 327.82 (043)

Трофименко Микола Валерійович, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ПУБЛІЧНОСТІ ДИПЛОМАТІЇ

Із розвитком процесів глобалізації, технологізації дипломатія перестала бути заняттям обмеженого кола людей, вона трансформувалася та здобула багато різних напрямів – культурна дипломатія, спортивна, енергетична, торговельна, економічна, публічна, громадська тощо. В інформаційну, цифрову, еру кожна людина стає дипломатом.

Окремо слід звернути увагу на правильне використання варіантів перекладу англomовного терміну «public diplomacy». На українську мову «public» можна перекласти як громадський, суспільний, державний, громадянський, публічний тощо. Найчастіше стосовно дипломатії використовуються два визначення – публічна та громадська або суспільна.

Однак, найбільш правильним є розуміння «public diplomacy» як «публічної дипломатії». Існує безліч визначень цього поняття, всі вони зводяться до системи діалогу, взаємодії із зарубіжними суспільствами в політичних цілях. Разом із цим значенням існує також інше – дипломатія на рівні громадських організацій, в цьому випадку доречно використовувати термін «громадська або суспільна дипломатія».

Влучно охарактеризувала різницю між традиційною та публічною дипломатією в інтерв'ю “Радіо Свобода” радник з питань публічної дипломатії заступника Державного секретаря США у справах Європи і Євразії пані Коллін Граффі: «Назва моєї посади дуже довга, але те, що я роблю, набагато простіше. Я знаходжу шляхи для нашого уряду, щоб спілкуватися з людьми в інших країнах. Про дипломатів традиційно думають, як про тих, хто спілкується з іншими дипломатами часто за зачиненими дверима, часто позаочі громадськості. Вони ухвалюють рішення, які торкаються народів, але роблять це на рівні еліт. Публічна дипломатія — це те, як ми, як уряд, намагаємося донести свою думку до людей в інших країнах. Ми називаємо це мистецтвом комунікації цінностей країни, її культури і політики. Це також пояснення, хто ми є і чому ухвалюємо певні рішення» [6].

Перше використання терміну «публічна дипломатія», процитоване «Нью-Йорк Таймз», відбулось в січні 1871 року, у репортажі щодо дебатів у Конгресі США. Представник Семюел С. Кокс (демократ з Нью-Йорка, а також колишній журналіст) виступав з глибоким обуренням проти таємної інтриги щодо анексії Республіки Домініка, зазначивши, що він вірить в «відкриту, публічну дипломатію». Це було використання, яке передбачило основне розуміння цієї фрази тридцять п'ять років потому протягом Світової війни.

Під час Світової війни фраза «публічна дипломатія» була широко вживаною для опису кластера нових дипломатичних методів. Ці методи варіювалися від послідовних німецьких заяв навколо політики підводної війни, через публічні проголошення умов збереження миру, до ідеалістичної точки зору Вудро Вільсона – вираженої у преамбулі його промови «Чотирнадцять пунктів» від 8 січня 1918 року – щодо цілої міжнародної системи, що спирається на «відкриті заповіді миру». У першому пункті, зокрема, зазначалося: «Відкриті мирні договори, відкрито обговорювані, не дозволять з'явитися різним трактуванням цих угод дипломатія завжди буде діяти відкрито та на очах громадськості». Принцип відкритості був вимогою часу – громадська думка, що все більше впливала на політичне життя, неприязно ставилася до секретності, якою традиційно були оповиті дипломатичні переговори та контакти.

Багато журналістів та письменників у той час віддавали перевагу фразі «відкрита дипломатія», але у «публічній дипломатії» були свої прихильники, які ще більше популяризували цю фразу наводивши у репортажах французький варіант її вживання – «diplomatie publique» [15].

«Нью-Йорк Таймс» використав фразу 9 травня 1916 року у висвітленні так званого «Сассекського зобов'язання¹», заяви, опублікованої 4 травня урядом Німеччини, яка обмежувала підводну війну. Роблячи огляд реакції США на «зобов'язання», «Нью-Йорк Таймс» цитує редакційну статтю зі щоденної газети «Бостон Геральд», у якій, зокрема, зазначалося: «одне з зол публічної дипломатії – це необхідність тривалого листування, в якому відповідальні глави кожної нації мають врятувати свої обличчя перед власним народом, при цьому повідомивши свої цілі іншій стороні».

Ця думка має свої відлуння й сьогодні, коли всі внутрішні висловлювання лідерів країн можна почути по всьому світу. Третє використання фрази «публічна дипломатія» в «Нью-Йорк Таймс» та перше використання в «Вашингтон Пост» відбулось 28 грудня 1917 року знову у цитуванні редакційних статей з інших країн, цього разу з «Берлінер Тагеблатт» щодо російсько-німецьких мирних переговорів у Брест-Литовську. У статті зловісно наголошувалось, що «ніщо не може так підірвати значення зброї, як нова публічна дипломатія» [13].

11 лютого 1918 року президент Вільсон сам використав цю фразу в своїй промові до Конгресу «Чотири принципи», в якій він передав відповідь канцлера Німеччини Георга фон Гертлінга на чотирнадцять пунктів, зазначивши: «Він приймає ... принцип публічної дипломатії».

Фразу Вільсона було виокремлено із заяви Гертлінга у Рейхстазі 24 січня 1918 року, в якій він схвалив те, що він називав «влаштованою публічністю дипломатичних угод». Репортажі щодо промови Вільсона спричинили перше використання терміну «публічна дипломатія» у «Крістіан Сайенс Монітор» та єдине використання цієї фрази у «Лос Анджелес Таймс» між 1899 та 1965 роками [15].

У липні 1918 року Сенат США розглядав питання щодо «публічної дипломатії» у зв'язку з сміливою пропозицією сенатора Вільяма Бора (штат Айдахо) стосовно того, що дебати з питань договорів відтепер повинні бути публічними. Ця пропозиція не пройшла: проти проголосували п'ятдесят senatorів, за – двадцять три.

Фраза «публічна дипломатія» трансформувалася в ідеалістичному сенсі «відкритих заповідей» Вільсона у міжвоєнні роки в риториці інтернаціоналістів, таких як: Джеймс Шотвел і Кларенс Стрейт, і на шпальтах «Крістіан Сайенс Монітор» [13].

У 1928 році репортер «Крістіан Сайенс Монітор» Роско Драммонд проголосив «епоху публічної дипломатії» в есе «Преса та публічна дипломатія», в якому підкреслювався моральний обов'язок засобів масової інформації повідомляти про міжнародні справ точно і неупереджено, так, щоб зменшити рівень напруженості у світі.

Ідеалізм «публічної дипломатії» ставав все більш віддаленим від реалій з погіршенням ситуації на міжнародній арені. Кореспондент «Лондон Таймс» описав прихід британських військ в Саар² у грудні 1934 року з оркестрами на марші і добрим відношенням до місцевих жителів як «яскравий прояв публічної дипломатії» в обличчя демонстрації непокори нацистським знаменам.

У 1936 році у повідомленні «Ассошіейтед Прес» з Парижа зазначалося, що ліві аплодували зобов'язанню нового французького прем'єра Альберта Саро використовувати

¹ Після потоплення порома SS Sussex німецьким підводним човном реакцією США була загроза розірвати будь-які дипломатичні відносини, що змусило Німеччину випустити «Сассекські зобов'язання», які знову наклали обмеження на дії підводних човнів. США зауважили, що, у разі загибелі американських громадян внаслідок дій Німеччини, останній буде оголошено війну, що змусило Німеччину знову повністю дотримуватися Правил ведення морської війни.

² Земля Німеччини, що граничить із Францією та Люксембургом, названа на честь річки Саар. Столиця – Саарбрюккен.

«публічну дипломатію» у міжнародних справах. Термін «публічна дипломатія» дуже рідко використовувався протягом Другої світової війни. У повоєнні роки відбулись і переоцінка терміну «публічна дипломатія» Вілсона, і його відродження. Французький прем'єр Анрі Спаак з ентузіазмом говорив про «століття публічної дипломатії» під час першої сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 1946 року.

У Великій Британії «Таймз» засудила «публічну дипломатію» як одну з «пійманих фраз і гасел, замаскованих під виглядом принципів зовнішньої політики», і схвалила заклик дипломата і політика Гарольда Ніколсона до повернення до «приватної дипломатії».

До 1950 року використання терміну «публічна дипломатія» помітно змістилося в бік сфери міжнародної інформації та пропаганди. Це стосувалося не стільки того, що цей термін використовується по-іншому, а швидше, що дипломатія практикувалася і сприймалася по-іншому, і ключові дипломатичні події в даний час визнаються явно направленими на публічне виконання. У 1953 році Уолтер Ліппман зазначив у своїй колонці: «деякі дипломати можуть стверджувати, що практика публічної дипломатії, пропаганди і психологічної війни стали такою чумою», що ключові радянсько-американські переговори повинні проводитися у закритому режимі [13].

У більш позитивному ключі, у своїй промові влітку 1958 року, Генеральний секретар ООН Даг Хаммаршельд заявив: «значення публічної дипломатії в ООН буде залежати значним чином від того, наскільки відповідальні представники країн вважають можливим піднятися над вузькими тактичними підходами до політики міжнародного життя, і говорити так, як люди із власними прагненнями і сподіваннями, що є універсальними для всього людства» [13].

Оглядачі дипломатичних подій, в тому числі Луї Галле, британський дипломат-ветеран лорд Стренг або Джеймс Рестон з «Нью-Йорк Таймз», використовували «публічну дипломатію», щоб надати елементів видовищності дипломатії Хрущова, Кеннеді й інших. Оскільки практика публічної дипломатії перетнулася із пропагандою, Гулліону необхідно було тільки провести термін «публічна дипломатія» на відносно коротку відстань, щоб наділити його повністю новим значенням в якості альтернативи пропаганді. Протягом багатьох років цей термін обмежено вживався, також використовувався у своєму старому значенні «відкритої дипломатії». Термін не фігурував у науковій літературі до 1972 року.

Причина того, що у 1965 році з'явився термін «публічна дипломатія» було те, що існувала реальна потреба в такій концепції у Вашингтоні. Протягом десятків років Інформаційному агентству США була необхідна альтернатива терміну «інформація» та «пропаганда».

Термін «публічна дипломатія» Гулліона охоплював всі аспекти діяльності Інформагентства США, а також низку культурних та обмінних функцій, які контролював Державний департамент США. Фраза надала відповідного рівноправ'я кар'єрним службовцям Інформагентства США, закріпленого поза межами Державного департаменту, органу, що виконує зовнішньополітичні функції США. Якщо публічна дипломатія існувала як різновид дипломатії, то, звичайно, Сполученим Штатам необхідне було спеціальне агентство для проведення цієї роботи, і Інформагентство США³ було найкраще побудоване для того, щоб контролювати всю роботу в цій галузі.

У 1978 Інформагентство США було реорганізоване відповідно до логіки нової термінології і, нарешті, отримало всю повноту влади над усім діапазоном американської активності в інформаційному просторі. Про взаємозв'язок концепції публічної дипломатії

³ Інформаційне агентство США, ЮСІА (англ. USIA, United States Information Agency) – орган зовнішньополітичної пропаганди США. Існувало з серпня 1953 року по 1 жовтня 1999 року. Після розформування всі функції із телерадіомовлення були передані Раді управляючих з питань мовлення (Broadcasting Board of Governors, BBG) – незалежному федеральному агентству, яке визначає політику міжнародного мовлення США, а інформаційні функції – до Держдепартаменту США.

та Інформагентства США можна судити з того, що після закриття у 1999 році Інформагентства Центр Марроу Університету Тафта став і залишається донині Центром Марроу з міжнародної інформації та комунікації.

Під час перебування Рейгана на посаді президента США спостерігалось як збільшення витрат на публічну дипломатію, так і більш широке використання цього терміну під час слухань у Конгресі, у стипендіальних програмах, журналістиці і серед практиків. Білий дім за часів Рейгана зробив марний виклик домінуючому визначенню, коли він створив свій власний «Офіс публічної дипломатії» для спостереження за внутрішньою підтримкою бунтівників Контрас в Нікарагуа.

У ході 1990-х років термін «публічна дипломатія» набув загального використання зовнішньополітичними колами за кордоном. У Великій Британії, наприклад, уряд Блера створив Раду зі стратегії публічної дипломатії. У перші роки після атак 11 вересня 2001 року термін «публічна дипломатія», нарешті, увійшов до американської суспільної свідомості. Коментуючи наслідки цунамі в Азії, навіть президент США Джордж Буш використав цей термін, сказавши кореспонденту телеканалу АВС: «Спроби нашої публічної дипломатії не є ... надто суворими і не є дуже добрими в порівнянні з публічною дипломатією тих, хто хотів би поширювати ненависть і ... ганьбити США», продовжував він, припускаючи, що, можливо, допомога Америки постраждалим від цунамі зможе змінити цю ситуацію» [15].

Призначення нового заступника держсекретаря з публічної дипломатії та громадських справ Карен Г'юз, що набуло широкого розголосу дало фінальний імпульс становленню терміну «публічна дипломатія» в межах Сполучених Штатів, хоча в інших країнах світу термін все ще може викликати нерозуміння.

Публічна дипломатія в сучасному світі направлена на формування позитивної репутації держави. Репутація формується не тільки риторикою, але й діями. Якщо робити політичні кроки, які негативно позначаються на іміджі країни в світі, то красива риторика навряд чи допоможе виправити ситуацію. Відповідно, мета публічної дипломатії – це не тільки трансляція позитивної інформації про націю, але й участь у виробленні зовнішньополітичних рішень із врахуванням впливу на репутацію країни, який вони спричинять [5].

Отже, публічна дипломатія – це невід'ємна частина політики «м'якої сили». Задача публічної дипломатії – привертати на свій бік громадськість іншої країни.

Література

1. Гуцал С. А. Публічна дипломатія як сучасний пріоритет зовнішньої політики держави / Світлана Анатоліївна Гуцал // Стратегічні пріоритети. 2010. — № 3 (16). — С. 106—113.
2. Демидов О. От права на доступ к сетевому разуму / Олег Демидов. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=1618#top.
3. Долинский А. Дискурс о публичной дипломатии / Алексей Долинский // Международные процессы. — 2011. — № 1 (25).
4. Долинский А. Публичная дипломатия для бизнеса, НКО и университетов / Алексей Долинский. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=791#top.
5. Долинский А. Что такое общественная дипломатия и зачем она нужна России? / Алексей Долинский. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=791#top.
6. Драч М. Як діє американська публічна дипломатія в Росії і Грузії? / Мар'яна Драч. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1114389.html>.
7. Зонова Т. Дипломатия будущего / Татьяна Зонова. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=334#top.

8. Зонова Т. Публичная дипломатия и ее акторы / Татьяна Зонова. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=681#top.
9. Кулик С. А. «Электронная дипломатия». Начало / Сергей Александрович Кулик. — М.: Институт современного развития. — 33 с.
10. Лукьянов Ф. Публичная дипломатия – не работа узкой группы людей / Федор Лукьянов. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=2181#top.
11. Най Дж. С. Нова публічна дипломатія / Джозеф С. Най // День. — 2010. — № 28.
12. Пермякова Л. Цифровая дипломатия: направления работы, риски и инструменты / Лариса Пермякова. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://russiancouncil.ru/inner/index.php?id_4=862#top.
13. Cull N. J. ‘Public Diplomacy’ Before Gullion: The Evolution of a Phrase / Nicholas J. Cull. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://uspublicdiplomacy.org/pdfs/gullion.pdf>.
14. Cull N. J. Public Diplomacy: Lessons from the Past / Nicholas J. Cull. — Los Angeles: Figueroa Press, 2009. — 61 p.
15. Routledge Handbook of Public Diplomacy / [Nancy Snow, Philip M. Taylor, Nicholas J. Cull, Michael Vlahos and others]; edited by Philip M. Taylor. — New York: Routledge, 2009. — 382 p.
16. The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations / [Brian Hocking, Peter van Ham, Alan K. Henrikson and others]; edited by Jan Melissen. — New York: Palgrave Macmillan, 2005. — 221 p.
17. Wilson E. J. Silicon Valley`s Foreign Policy / Ernest J. Wilson. — Los Angeles: Figueroa Press, 2012. — 28 p.